

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної
педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

ПУБЛІКАЦІЇ науково-педагогічних працівників.....	7
Васильєва М.П. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДУАЛЬНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	7
Єсіна Н.О., Стрельнікова О.О. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	8
Зеленін Г.І. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЯК УМОВА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	11
Кабусь Н.Д. ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	12
Костіна В.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КОНТИНГЕНТІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	14
Макар Л.М. ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ У ВИРІШЕННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	15
Рассказова О.І., Кравченко А.В. РОЗВИТОК СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПРОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ СТАЛОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	17
Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	19
Романова І.А. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ПЕДАГОГІВ.....	21
Сайко Н.О. ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	24
Шеплякова І.О. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	26
ПУБЛІКАЦІЇ здобувачів вищої освіти (частина перша).....	29
Авдашкова А.І. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	29
Барбіна Ю.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	32

можливості і сприяє формуванню мотивації на опанування цих можливостей у вивченні і використанні контенту іноземною мовою.

Науковці звертають увагу на зв'язок мотивації з ціннісними орієнтаціями особистості, адже в житті і поведінці людини цінності відіграють величезну роль. У своїй сукупності вони сприяють не тільки усвідомленню змісту і цілей життя, але є підґрунтям для самоствердження людини як творчої особистості, визначають її життєву позицію за умови, що вони глибоко усвідомлені і вільно прийняті особистістю як ціннісні орієнтації [2]. Так, усвідомлення розширення можливостей для власної життєдіяльності сприяють процесу вивчення й використання іноземної мови в створених умовах професійної підготовки майбутнього фахівця.

Отже, необхідність формування мотивації в процесі іншомовної професійної підготовки майбутнього викладача технічних дисциплін вимагає пошуку ефективних шляхів забезпечення сформованості пізнавального інтересу, потреби, ціннісних орієнтацій особистості (внутрішня мотивація), а також професійної спрямованості змісту і процесу, використання сучасних методів і засобів в освітньому процесі закладу вищої освіти (зовнішня мотивація).

Список використаних джерел:

1. Бородіна Г.І., Співак А.М. Шляхи реалізації комунікативного підходу при навчанні дипломованих спеціалістів професійного іншомовного спілкування. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: Наукові дослідження. Досвід. Пошуки: зб. наук. пр.; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. Х.: Константа. Вип.10. 2006. С.31-40.
2. Васильєва М.П. Мотиваційно-ціннісний компонент професійної підготовки педагога. Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. Х.: Стиль-Іздат, 2006. С.47-56.
3. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. М.: Просвещение, 1983. 96 с.
4. Савченко Г.П. Методика обучения профессионально ориентированному общению студентов-юристов. Методика обучения иностранным языкам в системе непрерывного образования: сб. науч. тр. Мн.: Вышэйша шк., 1991. 146 с.

Кабусь Н.Д.

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Не викликає сумніву, що праця сприятливо впливає на особистість, сприяючи задоволенню базових потреб людини, надаючи засоби для існування, можливість самореалізації, досягнення значущих життєвих цілей, сприяє усвідомленню людиною власної значущості і цінності, відчуттю власної місії, здобуттю соціального статусу, набуттю самоповаги. Людина будь-якої професії поступово усвідомлює значущість і цінність своєї праці, її позитивний внесок у різні сфери життєдіяльності суспільства.

Водночас необхідно враховувати: надмірне зосередження на професійній діяльності, що є характерною ознакою нашого часу в умовах соціально-економічної нестабільності, зосередження лише на позитивних аспектах праці, поряд з неволодінням способами та прийомами попередження професійних ризиків може негативно відбитися на здоров'ї працюючого, його емоційному, психічному й фізичному благополуччі. Професійна діяльність займає значну частину продуктивного життя людини й неодмінно впливає на особистість фахівця, і якщо людина не володіє способами попередження чи зниження рівня дії професійних ризиків, це може вкрай негативно вплинути на рівень як особистого, так і професійного здоров'я фахівця.

Здійснений науковий пошук свідчить, що загалом під ризиком розуміють: усвідомлення можливості небезпеки, сміливий вчинок зі сподіванням успіху; можливість невдачі або збитків у справі; ймовірні небажані наслідки, що супроводжують діяльність; небезпеку, що загрожує людині або її законним правам та інтересам; міри небезпек, що виникають у зв'язку з небажаним, небезпечним для людини розвитком подій та усвідомленням цих загроз. Як відзначають дослідники, ризик, з психосоціальних позицій, означає добровільно-залежне попадання людини в умови, які можуть бути небезпечними для її життя. Ризикувати – означає діяти сміливо, рішуче, наражаючись на небезпеку в умовах невизначеності, з урахуванням можливого недосягнення поставленої мети або її досягнення через спричинення шкоди третім особам, матеріальним цінностям чи особі, яка ризикує (П.В.Мельник).

Під професійним ризиком розуміють ймовірність заподіяння шкоди здоров'ю людей в процесі професійної діяльності; ймовірність пошкодження (втрати) здоров'я або загибелі працівника внаслідок впливу на нього небезпечного чи шкідливого виробничого чинника при виконанні ним своїх трудових обов'язків (Г.А. Хміль). Ризики професій є невід'ємним компонентом трудової діяльності, професійний ризик є тим, на що необхідно зважати, приймаючи рішення на користь обрання тієї чи іншої професії. Різні професії пов'язані з різним ступенем ризику для суб'єкта праці; розрізняють прийнятний, надмірний, граничнодопустимий та неприпустимий види ризиків; оптимальні, допустимі, шкідливі та небезпечні, з підвищеною небезпекою умови і характер праці; професійні ризики можуть бути прийнятними, допустимими, підвищеними, високими, дуже високими, надзвичайно високими й абсолютними.

Необхідно відзначити, що уникнути ризиків неможливо, вони пронизують усе наше життя. Вважається, що нездатність людини ризикувати, полишати зону комфорту не дозволяє досягати успіху у життєдіяльності й у цілому стримує особистісне зростання і розвиток. Водночас очевидно, що дотримання правил безпеки життєдіяльності є важливою умовою виживання. Відповідно, ознайомлення з ризиками професійної діяльності дозволить фахівцю свідомо діяти для їх попередження й мінімалізації, а також власного до самовідновлення й, за необхідності, самореабілітації.

Професія фахівця соціальної галузі – соціального педагога, соціального працівника, поряд з професіями педагога і лікаря, належить до групи професій з підвищеною моральною відповідальністю за життя людини. Водночас, попри високу значущість професії соціального педагога та працівника в суспільстві, місією яких є соціальне виховання й надання допомоги людям, котрі перебувають у складних життєвих обставинах, означена професія, на жаль, на сьогодні не належить до професій з високим рівнем престижу та визнання у суспільстві й відповідно не характеризується високим рівнем оплати праці.

Все це, поряд зі значною різноманітністю функціональних обов'язків й не завжди високою в силу різних причин ефективністю соціально-педагогічної діяльності, зумовлює суттєве психологічне й стресогенне навантаження на фахівця соціальної галузі, рівень дії якого залежить від сфери його професійної діяльності – від найнижчого у закладах освіти, установах соціального захисту, центрах зайнятості – до найвищого у фахівців центрів соціальних служб, тих хто працює на телефоні довіри, з людьми з особливими потребами, жертвами насильства, бездоглядними, людьми з асоціальною поведінкою, різного роду залежностями, переселенцями та іншими категоріями людей у гострому кризовому стані. Напружений ритм професійної діяльності, щоденна взаємодія з проблемним контингентом, який сподівається на вирішення суттєвого спектру проблем фахівцем соціальної галузі й водночас не завжди стає активним суб'єктом взаємодії, висуває значні вимоги до особистості професіонала, його професійної компетентності та особистісних якостей й, відповідно, поступово впливає на самого фахівця, його емоційне і психологічне благополуччя.

У зв'язку з цим, на думку науковців (Т.М. Дзюба, Т.В. Зайчикова, Н.А. Перхайло та ін.), основними видами професійних ризиків фахівця соціальної галузі є ризики професійної адаптації, професійної втоми та деформації фахівця, емоційного та професійного вигорання,

деструкції професійного самоствердження, демотивації продуктивності праці, ризики, пов'язані з руйнівними комунікаціями, ризики неефективного відбору та використання персоналу тощо. Водночас, фахівець соціальної галузі, котрий надає кваліфіковану допомогу різним категоріям населення, тим паче, має бути здатним допомогти самому собі, володіти й застосовувати техніки самовідновлення й, за необхідності, самореабілітації з метою збереження професійного та особистого здоров'я.

Отже, під час вибору професії людина має зважати як на позитивні сторони, так і на потенційні ризики професійної діяльності й, на підґрунті свідомого професійного вибору, оволодівати стратегіями попередження й мінімізації означених ризиків як під час навчання в університеті, так і розширювати відповідні знання та вміння в процесі трудової діяльності для збереження високого рівня працездатності й продуктивної життєдіяльності в цілому.

Костіна В.В.

доктор педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КОНТИНГЕНТІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО- СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сучасний світ характеризують такі явища як: динамічність; бурхливий розвиток технічного устаткування усіх сфер, які оточують людину; багатомірність та різновекторність впливу на особистість у процесі її становлення та розвитку; багатоманітність культур та глобалізаційні процеси, - що поряд із прогресивними змінами спричиняють появу вразливих контингентів, які не в змозі самостійно вирішувати власні соціальні проблеми та потребують соціально-виховного впливу з боку держави з метою створення умов для їхньої позитивної соціалізації. Тому підготовка майбутніх соціальних працівників до соціального виховання вразливих контингентів є актуальним питанням теорії та практики соціальної роботи.

Аналіз наукових досліджень з проблеми підготовки фахівців соціальної галузі до соціального виховання вразливих контингентів дозволив виокремити такі важливі її аспекти: тенденції та інновації у системі соціального обслуговування вразливих верств населення (М. Лукашевич, О. Пікулик, А. Реут, Т. Семігіна та ін.); суть і зміст професійної підготовки соціальних працівників та соціальних педагогів в Україні та за кордоном (М. Васильєва, О. Гуренко, О. Канюк, О. Карпенко, С. Когут, А. Кулікова, Г. Лещук, Л. Романовська, І. Романова, А. Рижанова та ін.); теоретичні і методичні засади соціального виховання особистості (Т. Алексєєко, І. Бех, С. Нечай, І. Шкільна та ін.); теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи з вразливими контингентами (О. Василенко, М. Волошенко, О. Рассказова, Н. Кабусь, Н. Сайко, О. Чернецька та ін.). Недостатньо дослідженими залишається питання підвищення ефективності практичної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до соціально-виховної інтерактивної взаємодії зі вразливими контингентами, що зумовило необхідність його наукового розгляду.

Узагальнення наукових пошуків та педагогічної практики з проблеми дослідження дозволило стверджувати, що важливий вплив на розвиток здібностей фахівців соціальної галузі має створення у процесі їхньої підготовки професійно-спрямованого освітнього простору, який можна реалізувати за таких умов:

- наявність можливостей для набуття професійно-важливих рис та якостей на основі постійної взаємодії з фахівцями-практиками в середовищі надання соціальних послуг вразливим контингентам;
- наявність можливостей для розкриття творчих здібностей майбутніх соціальних працівників у напрямі їхнього професійного становлення;